

PRIRODNI PRODUKTI I KARIJES

Đorđe Mirjanić¹ Jovan Vojinović ² , Vladan Mirjanić¹

¹Univerzitet u Banja Luci, Medicinski fakultet

²Univerzitet Privredna Akademija Novi Sad, Stomatološki fakultet u Pančevu

UVOD

I pored izuznog napretka u kontroli dentalnog karijesa postiguntog sa primenom fluoride, zbog njihovih ograničenih mogućnosti on još uvek nije stavljen pod kontrolom. Hiljadama godina se koriste različiti biljni proizvodi(voće, lekovito bilje, začini) u cilju tradicionalnog lečenja različitim poremećaja u organizmu, pa samim tim i oboljenja zuba i usta. Tek poslednjih decenija se ulažu intenzivni naponi na rasvetljavanju aktivnih principa i moguće kliničke prakse. Biljke kroz svoj sekundarni metabolizma proizvode brojna jedinjenja koje koriste u odbrani od UV zraja ili različitih spoljašnjih agresivnih noksi(infekcije bakterijama, virusima i gljivicama, oksidativni stres i sl.). Najpoznatije grupe biljnih fitohemikalija su heterozidi(najznačajniji predstavnici su :polifenoli i bioflvonoidi), alkaloidi, ecencijalna(eterična) ulja, saponini, terpeni i dr.

Mehanizam dejstva

Fitohemikalije deluju na više načina: 1. podsticanje procesa remineralizacije 2. Dejstvo na biofilm 3. Zamena za šećere(prirdoni zaslađivači i 4. Kombinovano dejtvo. Najveća prednost prirodnih produkata je što ne narušavaju ekološki system oralnog mikrobioma i što su dobro tolerisani od strane tkiva.

Najpoznatiji prirodni produkti za kontrolu karijesa

Proizvod	Aktivni princip	Kariostatički efekat
Azadiracta indica (Neem) <i>Indijski jorgovan</i>	Derivati nibidina(iz grupe terpena)	- Inhibira rast <i>S. mutansa</i> - Antigljiivično dejstvo - Inhibira sintezu matriksnih glukana - Otežava sazrevanje biofilma
Beli luk	Tiosulfat alicin	Slično antibakterijsko dejstvo kao i CHX sa manjim propratnim efektima,
Brusnice	Polifenoli: proantocianidini	- Inhibicija enzima Gtf - Inhibicija acidogenih i acidournih mehanizama kariogenih bakterija - In vitro umanjuje razvoj početne karijesne lezije
Esencijalna(aromatična) ulja	Složena kombinacija različitih(20-60) biljnih fitohemikalija(terpenoidi, alfatična i aromatični ugljeno-vodonci) u zavisnosti od biljke izvora, geografske lokacije, perioda branja. Najznačajnije antibakterijski faktori su timol i eugenol	- Smanjenje broja kariogenih bakterija u salivi - Remećenje sazrevanja dentalnog biofilma
Čaj (<i>Camellia sinensis</i>) - <i>Zeleni čaj</i> - <i>Olong čaj</i> - <i>Crni čaj</i>	- Fluoridi - Polifenoli: cacechini EGCG(epicallocatechin galate) i ECg(epicatechin gallate).	- Inhibicija bakterijskog rasta - Inhibicija aktivnosti Gtf enzima i produkcije kiselina - Inhibicija akumulacije MS na poršini zuba - Podsticanje remienralizacije(zbog F)
Čajno drvo <i>Melaleuca alternifolia</i>	Terpinen-4-ol(vrsta Terpeneola iz grupe Terpena)	Antiseptic širokog spektra efikasan i na kariogene bakterije
Đumbir	Flavonoidi i gingerol	Inhibicija virulentnih faktora <i>S.mutansa</i> poput sinteze glukana, produkcije kiselina, vezivanja za gleđ
Galla(Rhus) chinesis <i>Kineski smak/ stablomuškatnih oraščića</i>	Predpostavlja se da se radi o gallotaninima	Inhibicija kariogenih bakterija Podsticanje remineralizacije u gleđi
Hitinski omotači pre svega morskih životinja,	Citosan niskomolekularni polimer koji se dobija preradom(deacitelacijom) hitina	Inhibira vezivanje <i>S. mutansa</i> za pivršinu gleđi
Ljuspa kakaovca(kakao)	- Masne kiseline(oleinska i ilnoleinska) - Polifenol epicatehini - Theobromin	- Bktericidno dejstvo u većim koncentracijama msnih kiselina - Epicatechin inhibira dejstvo Gtf enzima
Miswak štapić <i>Salvadora Persica iz roda senfa</i>	- Fluoridi - Polifenoli: benzylisothoicyanate(BIT) - Saponini, - Tanini(antimikrobno dejstvo)	- Antimikrobno dejstvo i menjanje ekologije plaka u pravcu nekariogenosti - Inhibicija sinteze glukana i sazrevanja biofilma - Remineralizacija
Nar <i>Punica Granatum</i>	Punicalagin(ellagitanin iz grupe polifenola)	Inhibira razvoj kariogenih bakterija <i>S.mutans</i> i <i>S. sanguis</i>
Propolis	Polifenoli: apigenon i tt-farnesol	Snažna inhibicija aktivnosti Gtf enzima
Pitoma nana <i>(Pepermint, Mentha piperita)</i>	Mentol i menton	- Dejstvo na <i>S. mutans</i> i na kompletan razvoj biofilma. - Antigljiivično dejstvo
Sanguinaria Canadensis (Srčenjak)	Alkaloid sanguinarin(benzophenanthridine)	Antibakterijski efekat pogotovu protiv <i>S.sobrinusa</i>
Stevija <i>Stevia rebaudiana</i>	Steviosidi i Rabuodioside A	- Efikasna zamena za šećere - Sprečava acidogenost u salivi i plaku - Smanjuje broj kariogenih bakterija u salivi

PREDNOSTI I NEDOSTATCI

Prednosti	Nedostatci
1.Manje nepovoljnih reakcija kod dugotrajne primene	1.Nedovoljno jasno izdvojeni biološki aktivne substance
2.Ne remete u većoj meri ekologiju oralnog mikrobioma i biofilma(ne deluju na korisne microbiote)	2.Problem sa kompatibilnosti, rastvorljivosti i isparljivosti u oralnim preparatima(pasta, vodice, žvake)
3.Veći efekat u kombinaciji sa fluordima i drugim remineralizacionim agesima	3.Stabilnost i dužina opstanka na mestu delovanja
4.Veća prihvatljivost od korisnika	4.Zavisnost od geografske lokacije i seozne branja biljaka
	5.Nepovoljan ukus i mirs kod nekih koji se mora neutralisati korektorima i zaskađivačima.
	6.Viša cena

ZAKLJUČAK

Najveći deo fitohemikalija je uglavnom ispitivano in vitro, a klinička istraživanja su u početnim fazama. Zbog toga, njihovo prisustvo u pojedinim komercijalnim proizvodima još uvek nema visoki nivo dokaza i preporuke za svakodnevnu primenu. Posebno se to odosi na promociju mnogih fitohemikalija kao mogućih zamena za „nepoželjne fluoride“. Korišćenje čisto prirodnih antibakterijskih agenasa u sredstvima za oralnu negu umesto aktivnih remineralizacionih, je bez dokaza o postojanju njihove adekvatne koncentracije i kliničke efikasnosti u in vivo uslovima.

LITERATURA:

- Vojinović J(urednik). Vodič za prevenciju u lečenje karijesa ranog dertinjstva. U pripremi
- Philip N, Leishman S, Walsh L. Potential Role for Natural Products in Dental Caries Control. Oral Health & Preventive Dentistry. 2019 ;17(5):479-485. DOI: 10.3290/j.ohpd.a42741.
- Kharouf N,Haikel, Y, Ball V. Polyphenols in Dental Applications. Bioengineering 2020, 7, 72-99. doi:10.3390/bioengineering7030072
- Durgesh Nandini Chauhan, Prabhu Raj Singh, Kamal Shah, Nagendra Singh Chauhan Natural Oral Care in Dental Therapy. John Wiley & Sons 2020